

HARIJET KROLI

PREVODILAC

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Harriet Crawley

THE TRANSLATOR

Copyright © Harriet Crawley, 2023

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mome voljenom sinu Spenseru,
koji je od početka verovao u mene i podržavao me do kraja.*

U spomen na Džulijana, koji je bio svetlost mog života.

Ищи ветра в поле, а правду на дне морском.

Vetar traži na polju, a istinu na dnu morskom.

(Tradicionalna ruska izreka)

1

Klajv je bio teško zadihan kad je stigao na planinski vrh u Škotskim visovima. Znoj mu je curio s čela do gornje usne, gde je osetio njegov slani ukus. Monitor rada srca bio je vlažan, tesno pričvršćen uz grudi. Skinuo je ranac s ramena i izvadio telefon da vidi rezultate. Za slučaj da je zaboravio, telefon ga je podsetio da je subota, 9. septembar 2017, i da je toga jutra trčao 2 sata i 42 minuta. Prosečan puls: 152 otkucaja u minuti. Potrošene kalorije: 2.100. Nije loše za muškarca starog četrdeset jednu godinu, po svemu u jednako dobroj formi kao i prethodne godine.

Za Klajva Frenklina penjanje na škotsku planinu Manro u septembru postalo je zavisnost, nešto što je radio svake godine kad čežnja za mirom i samoćom postane sveobuhvatna. I evo ga na vrhu Na Grugaiken, sa svih strana okružen šiljcima vrhova Visova, ispunjen trijumfom, kao kralj zamka, čvrsto stoji na zemlji dok mu vetar bije u lice. Iznad glave su mu jurili oblaci, tako blizu da ih je gotovo mogao dodirnuti, a orao je kružio visoko iznad ljubičastog vreska koji kao da je goreo na jutarnjoj sunčevoj svetlosti. Noge su mu bile išarane ogrebotinama. Daleko dole, mogao je da vidi Loh Leven i selo Kinlohleven,

gde će, uz malo sreće, provesti subotnje večer u *Zelenom čoveku* i gledati Moli Finč kako svira čelo.

Ubrao je širok list i izbrisao krv što mu je curila s lista kad je čuo pištavi zvuk iz džepa ranca. Taj zvuk ga je ispunio stravom i nije mu bilo mesto na Na Grugaikenu. Ignorisaó je zvučni signal dokle god je mogao, sve dok se nije oglasilo zvono koje nije mogao da ne prepozna – *Bumbarov let* Rimskog-Korsakova, onako vrtoglavo veselo. Na monitoru je video reči: Nema identifikacije. *Ne moram* da se javim na ovaj poziv, rekao je sebi. Mogu da izaberem *da se ne javim*. A onda, uz dubok uzdah, pritisnuo je taster i, dok je to činio, vetar je oslabio; prijem je bio dobar.

„Gde ste, za ime sveta, Frenkline? Zovem vas već dva sata i četrdeset minuta!“

„Ko je to?“, pitao je Klajv, i odmah je znao da to mora biti neki štreber iz Ministarstva spoljnih poslova i Komonvelta koji mu je ušao u trag i sprema se da mu pokvari dan.

„Martin Hajd. Kabinet premijera.“

„Bojim se da je neka greška“, rekao je Klajv. „Ja radim za Ministarstvo spoljnih poslova i Komonvelta.“

Klajv je znao da je pompezan jer naziva ministarstvo punim imenom, ali bio je razdražen.

„Uveravam vas da nije greška.“

„Zašto onda nemam identifikaciju?“

„Pošteno. Ostanite gde ste. Odmah ću vam se javiti.“

Klajv je stajao okrenut licem uz vetar i zapazio red tamnih oblaka na horizontu. Telefon mu je ponovo zazvonio.

„Eto!“, čuo je kategoričan glas. „Sad imate moj broj. Dobro, da nastavimo. Dodeljeni ste kabinetu premijera. Ovde piše da ste jedan od najboljih tumača u zemlji.“

Klajv se trgao na reč „tumač“. On je o sebi mislio kao o prevodiocu, iz sopstvenih misterioznih razloga, ali teško da je bio trenutak da ide u detalje dok stoji na planinskoj padini Visova i vetar mu šiba lice.

„S ruskog na engleski“, viknuo je Hajd.

„I obratno“, viknuo je Klajv u odgovor, misleći na Moli i njenu plamenocrvenu kosu.

„Da, i obratno. Tako kaže ovde.“

„Uz dužno poštovanje, gospodine Hajde, ja sam na odsustvu. I imam još tri meseca.“

„Vi ste *bili* na odsustvu“, rekao je Hajd kao da sikće. „Potrebni ste nam. Važan sastanak. Sutra. U Moskvi. S predsednikom Serovom. Polećemo noćas. Ne koristimo tumače ambasade. Vodimo svoj tim.“

Znači tako, pomislio je Klajv, dan mi je upropašćen. I moje veče s Moli Finč, da je gledam kako svira Bramsa kao da joj život od toga zavisi. Je li stvarno tako?

„Gospodine Hajde“, rekao je Klajv. „Uz dužno poštovanje, zaista vam ne trebam. Imate Martina Sterndejla. On je prva klasa.“

„Možda jeste prva klasa“, odbrusio je Hajd, „ali leži u koma u bolnici *Sent Meri*, u Paddingtonu. Oborili su ga s bicikla u Hajd parku jutros u sedam. Potrebni ste svojoj zemlji, Frenkline! Sidite s tog vašeg Škotskog Manroa i budite na keju u Kinlohlevenu u dva sata po podne. Helikopter će doći po vas.“

Klajv se namrgodio kad je čuo ta uputstva.

„Žao mi je ali... Kako... Kako... Otkud znate gde sam?“

Vetar se naglo utišao, kao i Hajdov glas.

„Ne budite blesavi, Frenkline. Uvek znamo gde ste.“

Neka pričaju šta hoće, silazak je mnogo lakši. Klajv je skoro odskakutao kroz vres. Tu i tamo bi pružio ruku da dotakne ljubičaste cvetove. Pripadali su njegovom detinjstvu, bili su deo njega. Setio se oca, koji ga je prvi doveo u Visove, kad je imao šest godina. A onda je pomislio na Hajda i na ono što je pred njim: kraj spokojnog, produktivnog života u društvu svog omiljenog ruskog pisca Antona Čehova; kraj osame koju je voleo. Iskoračiće iz senki u žižu javnosti i haos i lošu ćud

međunarodne politike. Tačno je znao čemu se vraća. Klajv je bio u službi bogzna koliko ministara spoljnih poslova, prisustvovao desetinama sastanaka na najvišem nivou, od Helsinkija do Hangdžoua. On je bio specijalista za ruski, za prevođenje sa engleskog na ruski i obratno, u svim prilikama koje su to zahtevale. A kad je neophodno, mogao je to isto i na francuskom, ali specijaliste za francuski je lako naći, za ruski su retki. Voleo je ćirilično pismo, vizantijsku gramatiku, smirujući, senzualni zvuk ruskog jezika. A nekad je voleo i jednu Ruskinju.

Klajv se do jedan vratio u Kinlohleven, selo koje se sastojalo od dvadeset kuća i paba i pansiona s doručkom na obali, gde je odseo. Zaustavio se na trenutak, oslušnuo tihi zvuk zapljuskivanja keja i pogledao u svetlucajući odraz čamaca na ustalasanoj površini. Ovo mesto je bilo dobro prema njemu. Svuda je nalazio nadahnuće – u Visovima, u nebu, u vresu. Radio je bolje nego ikad, tokom dugih sati, ponekad do kasno u noć. I sad mu je taj spori život razmišljanja otet. Došlo mu je da poviče: „Ostavite me na miru! Pustite me!“

Kad se vratio u pansion, uhvatio je svoj odraz u ogledalu u predvorju. Bio je visok muškarac dugih ruku i nogu, s kovrdžavom crnom kosom, setnim tamnim očima i licem jarkocrvenim od planinarenja. Zurio je u svoju izgužvanu majicu i sjajnu kožu lica i ruku kad mu je palo na pamet kako bi možda mogao da ostane ovde u Kinlohlevenu. Nije imao ništa da obuče! Samo čizme za planinarenje i šorceve i jednu staru majicu, jedan par farmerki i džemper. Kako da se sretne s ruskim predsednikom tako odeven? Klajv je uzeo telefon i pozvao poslednji broj.

„Gospodine Hajde?“

„Frenkline?“

„Bojim se da ćete morati da nađete nekog drugog. Imam samo odeću za prirodu, ništa elegantno.“

„Imamo sve što vam je potrebno, Frenkline. Košulje, kravate: sve.“

„Ali... Ali ne mogu tek tako da nosim staru odeću. Mislim... Kako znate da je odgovarajuće veličine?“

„Jeste, Frenkline“, rekao je Hajd umorno. „Odeća će vam savršeno odgovarati. Verujte mi.“

„A moj insulin? Ne mogu da idem bez insulina. Ja sam dijabetičar, znate.“

„Znam sve o vama, Frenkline. Spremili smo vam insulin. Zalihi za mesec dana, ali nećete, naravno, biti toliko dugo odsutni. Najviše jednu nedelju.“

Samo nedelju dana! Klajvu se raspoloženje popravilo. Kućica mu je iznajmljena do kraja meseca, pa bi mogao na brzinu da pozove vlasnika pansiona i da mu objasni da će biti odsutan nekoliko dana, pa da ostavi svoje stvari i pošalje *Votsap* poruku Moli.

„Jednu nedelju“, rekao je Klajv. „Posle koje mogu da se vratim na odsustvo. Dogovoreno?“

„Dogovoreno. Onda je sve sređeno. I hvala što nam se pridružujete tako bez najave.“

„Imam li izbora?“

„Hajde da ne idemo preduboko“, rekao je Hajd novim, vedrijim glasom. „Ima samo još nešto... *Zašto* ste na odsustvu? Mislim, *zbog čega*, za ime sveta?“

Klajv se nakostrešio. To pitanje je bilo upad u njegov najprivatniji svet. Pa ipak, zasluživalo je odgovor.

„Uzeo sam odsustvo“, Klajv je svečano intonirao odgovor, kao da izgovara molitvu, „da prevedem dvadeset sedam kratkih priča Antona Pavloviča Čehova.“

„Gospode bože“, rekao je Hajd sebi u bradu. „Vrhunski proučavalac ljudske duše. Jeste li i vi takvi, Frenkline? Čovečanstvo u svoj svojoj složenosti. I tako dalje. Pa, možda će vaši uvidi biti korisni za pregovaračkim stolom... Videćemo.“

Kej u Kinlohlevnu je bio prepun meštana i turista s decom, radoznalih da vide izvor tolike buke, pa su upirali prstom u

elisu helikoptera agusta vestlend 109S, koji je drsko sletao na kraj mola. Kad su se kraci elise smirili, službenik Ministarstva spoljnih poslova i Komonvelta otkopčao je sigurnosni pojas s kopilotskog sedišta i skočio na zemlju. Bio je to srdačan, zdepast čovek i predstavio se kao Džon, a onda uzeo Klajvovu ručnu torbu i platnenu torbu za knjige i stavio ih na mesto za prtljag.

„Izgleda da je šteta što vas odvlačimo“, rekao je Džon prešavši pogledom po keju i urednom redu belih kuća, a onda pogledavši igru sunca na površini loha. „Ovo je samo formalnost, ali moram da vidim neku legitimaciju. Bezbednost je stroga danas.“

„Pasoš mi je u Londonu. U mome stanu. U Ulici Gilbert plejs broj osamnaest. Iza Britanskog muzeja. Kako da ga uzmemo?“

„Nikako“, rekao je Džon. „Vozačka dozvola?“

„Ne vozim.“

„Nema problema.“ Džon je mobilnim telefonom snimio Klajvovo lice u krupnom planu, a onda se okrenuo od njega. Dok je Džon nešto brzo šaptao u telefon, Klajv se za to vreme divio letelici: snežnobeloj s crvenom i tamnoplavom trakom preko boka. Džon se iznenada okrenuo nazad.

„Sve u redu. Provereni ste“, rekao je uz širok osmeh. „Mogu vam reći da se ovom ptičicom ne vozi svako. Rezervisana je za VVL. Za slučaj da ne znate, to znači 'veoma važne ličnosti'.“ Dok je govorio, Džon je gledao u Klajva sa oklevanjem i sumnjičavo – u njegovu razbarušenu kosu i izgužvanu odeću. „Iz nekog razloga, imate tretman s crvenog tepiha, prijatelju.“

Džon je potisnuo malu gomilu radoznalih izletnika i meštana koji su stajali preblizu helikoptera, a onda uveo Klajva na putničko sedište pozadi, rekao mu da zakopča sigurnosni pojas i stavi na glavu slušalice sa ugrađenim mikrofonom. Konačno, Džon je uskočio u kokpit, pored pilota i, nadjačavši urlanje elise, izdao poslednje uputstvo.

„Uživajte u vožnji.“

2

Da li će zaista trajati samo nedelju dana?, pitao se Klajv, kad su sipali gorivo u KarlaJlu pa onda poleteli u blago septembarsko nebo sa suncem nisko na horizontu. U nekom trenutku moraš prestati da brineš, rekao je sebi. Neka događaji krenu svojim tokom. Misli na nešto drugo.

Začas je ispod njega bila katedrala u Jorku, uzdizala se kao kraljevsko morsko čudovište iznad niskih gradskih građevina; bez centralnog zvonika, a umesto njega masivna kula koja obznanjuje moć i veru srednjovekovnom svetu.

„Odrastao sam u Jorku“, rekao je Klajv u mikrofon, na pozadini zaglušujućeg drhtanja helikoptera.

„Blago vama“, rekao je Džon.

Baš i nije, pomislio je Klajv.

Još je mogao da čuje zvuk svog desetogodišnjeg visokog glasa kako bez napora dopire do najviših delova broda katedrale dok je pevao solo deonicu, očiju uprtih u plutajuće ruke svoga oca, Barija Frenklina, horovođu i dirigenta, koji bi mu povremeno klimnuo glavom sa odobravanjem. To su bile srećne godine. Kasnije je sve pošlo nizbrdo. Majka mu je dobila Parkinsonovu bolest i bila je prava agonija gledati je

kako propada, malo-pomalo. Do poslednjeg trenutka je bila nežna i strpljiva, ali nesposobna da se kreće i gotovo bez glasa. Dan nakon majčine sahrane stiglo mu je pismo iz Kembridža u kojem mu nude mesto na *Trinitiju*. „Znam da će te primiti“, šaptala je ona dan pre nego što je umrla. „Verujem u tebe.“

Kad je helikopter ostavio Joršku katedralu za sobom, Klajv je zurio dole, u zemlju koju je voleo, njegovu Englesku, predeo nalik tkanini od krpica, požnjevena polja i žutu strnjiku od slame; u sela sa malim crkvama i uskim zvonnicima što kao igle upiru u blagi vazduh kasnog leta; i tu i tamo, na seoskom zelenilu, zapazio bi slične bele figure kako igraju poslednju utakmicu kriketa pre kraja sezone.

Vreme je da promeniš brzinu, da ti glava bude na pravom mestu, rekao je sebi kad se zavalio nazad na sedište i sklopio oči. Doviđenja, Kinlohlevne. Zdravo, Moskvo. Koliko je prošlo otkad je poslednji put tamo kročio? Dve godine? Zaista? Cele dve godine?

U Moskvi, Klajv je bio diplomata, službenik Kraljevskog Ministarstva spoljnih poslova i Komonvelta; na papiru, bio je oženjen; u stvarnosti je razvod bio u toku i živio je u samačkom stanu. U Britanskoj ambasadi je imao rang drugog sekretara, a potom političkog savetnika. A onda ništa. Posle Moskve, objavio je da više ne želi da radi u diplomatskoj službi, ali da bi bio srećan da radi za Ministarstvo spoljnih poslova i Komonvelta kao tumač i prevodilac za ruski. Ministarstvo mu je dalo posla da radi neprestano: G20 ovde, Poslednji G8 tamo, sastanak ministara, Olimpijski komitet, Komitet Zimskih olimpijskih igara, konferencije UN povodom klimatskih promena, sve dok nije pomislio da će poludeti i zatražio odsustvo.

Naravno, taj posao je imao svojih prednosti. Na poslednjoj konferenciji G20 u Hangdžouu, godinu dana pre, Klajv se setio kako je uzbudljivo sedeti u istoj prostoriji s najmoćnijim muškarcima i ženama na svetu. Predsednik Serov se rukovao s njim i čestitao mu na tome kako dobro govori ruski. Klajv je

bio polaskan, baš kao što mu je laskalo i toga jutra kad mu je Hajd rekao da je raspoređen u kabinet premijera. Bilo je to prvi put. Nikada ranije nije bio raspoređen tamo. Skoncentriši se.

Dok je helikopter sletao u vojnu vazduhoplovnu bazu u Northoltu, sunce je dodirnulo horizont i nebo je postalo krvavo-crveno. Klajva je na pisti dočekaio mladić s leptir-mašnom i u trodelnom odelu, koji se predstavio kao „Džordž Linton, iz kabineta premijera“ i koji je insistirao da uzme Klajvovu ručnu torbu dok ga je vodio na terminal za važne ličnosti. U prolasku kroz razne kontrolne punktove, mahnuo bi propusnicom sa izrazom važnosti, dok su Klajva pretresali i pretresali.

„Sve je to vrlo naporno“, rekao je Džordž, koji nije imao više od dvadeset pet godina, a opet je izgledao kao da pripada drugom stoleću, s tim preteranim samopouzdanjem, malak-salim gestovima i akcentom višeg staleža, koji nije delovao sasvim stvarno. Klajv je već posle nekoliko minuta zaključio da je Džordžov otmeni govor zapravo naučen kao što se uči strani jezik, tegobno i posvećeno.

Terminal za važne ličnosti je bio gotovo prazan izuzev dve odvojene grupe ljudi zbijene u različitim uglovima salona. U jednoj grupi, Klajv je zapazio ljude kineskog porekla.

„Na raspolaganju vam je soba za presvlačenje broj jedan“, rekao je Džordž. „Naći ćete novu odeću na vešalicama. Sve ostalo je u koferu, uključujući i toaletnu torbicu sa zubnom pa-stom, brijačem i ostalim. I insulin za četiri nedelje. Humalog.“*

„Četiri nedelje?“

„To je bila moja ideja. Kazali su dve nedelje, a ja sam pomi-slio: Zašto ne četiri? Bolje se obezbediti“, rekao je Džordž nehaj-no. „Istuširajte se. Oh, i sve što ostavite biće oprano i očišćeno. Sve je to u sklopu službe. I nema žurbe. Bićemo ovde dva sata.“

Klajv se nije usuđivao da pita ko će biti u avionu, pa je umesto toga rekao:

---

* Brend insulina s brzim delovanjem. (Prim. prev.)

„Kad polećemo? I čime?“

„Vojadžerom RAF-a. Napred je specijalna kabina za velike zverke, ko god da je u pitanju. Prednjih dvadeset redova je prilično luksuzno, a ostalo je normalno. Mi smo, naravno, pozadi. Čim saznam vreme polaska, obavestiću vas. Novine su tamo, kod bara. Oh, da ne zaboravim: trebaće vam i ovo.“

Džordž je uručio Klajvu potpuno nov pasoš, izdat toga dana, s prošlogodišnjom fotografijom iz dosijea u Ministarstvu.

Klajv je otvorio krute stranice tamnocrvenog pasoša i laknulo mu je kad je video da je zadržao diplomatski status.

„Diplomatski pasoš“, potvrdio je Džordž. „Može biti koristan, naročito u Rusiji.“

Džordž je pokušao da se umorno osmehne, a onda mu je dao uredan mali svežanj vizitkarti. „Ovo je za vas. Ser Martin je rekao da bi vam moglo poslužiti.“

„Ser Martin?“

„Da... Niste znali? Baš neobično... Niste ga guglali?“

„Nisam imao vremena“, rekao je Klajv gledajući u vizitkartu.

KLAJV FRENKLIN

Prevodilac

King Čarls strit

London SW1A 2AH

„Rečeno mi je da mora biti 'prevodilac' a ne 'tumač'“, rekao je Džordž. „Ima li razloga za to?“

„Da“, kazao je Klajv gledajući u Džordža, u njegovu Adamovu jabučicu sapetu belom košuljom i kobalt-plavom kravatom. „Opšteprihvaćeno je shvatanje da ste ili tumač koji tumači govor, ili prevodilac koji ga prevodi. Ali u ruskom postoji samo jedna reč za tu veštinu: *переводчик*. Prevodilac. Ili ste audio-prevodilac: *устный переводчик*, ili ste prevodilac koji prevodi pisani tekst: *письменный переводчик*. Ja sam i

jedno i drugo. Tako da mi najviše odgovara 'prevodilac'. Da li to ima smisla?"

„Otprilike“, rekao je Džordž, gledajući u Klajva kao da je primerak neke retke vrste leptira.

U sobi za presvlačenje, Klajv je otvorio mali kofer i našao tri složene bele košulje, izbor čarapa i bokserica, farmerke, tri majice, dve sportske košulje i dva džempera neupadljivih boja, tamnoplavi i tamnosivi. Oba su mu se sviđala. Na vešalici je bilo odelo marks end spenser, koje mu je savršeno odgovaralo. Istuširao se, obukao farmerke, košulju i džemper, pa izašao osvežen i žedan. Poslužio se čašom vina rioha kad se pojavio Džordž i pitao da li je sve u redu. „Savršeno“, rekao je Klajv, i podigao čašu pozivajući mladog čoveka da mu se pridruži u piću. Džordž je promrmljao da je na dužnosti, a onda prešao pogledom po salonu da vidi je li potreban negde drugde, pa sipao sebi pola čaše crnog vina i omaklo mu se da nikada ranije nije bio u Rusiji i da je, pa... prilično uzbuđen. Klajv je za to vreme izvadio svoj laptop i guglao Martina Hajda.

„Proveo je dvadeset godina u MI6“, rekao je Klajv i pogledao pravo u Džordža.

„Da. I?“

„Znate kako kažu...“

„Ne, šta kažu?“

„Jednom u MI6, zauvek u MI6.“

„Stvarno? Pa, danas je ser Martin specijalni savetnik premijera u odnosima s Rusijom.“

Na Džordžovom licu bio je prazan izraz, koji je rekao Klajvu sve što mu je bilo potrebno da zna: ovaj čovek je sto posto lojalan. Šta god da procuri iz kabineta premijera, neće poticati od Džordža Lintona.

„Pričajte mi o sebi“, rekao je Klajv, pokušavajući drugim putem. „Odakle ste?“

„Mislite...?“

„Po rođenju. Gde ste rođeni?“

„Iz Velsa. Iz Englsija. Kraj poznat po ovcama.“

„I nekada davno ste imali jak velški akcenat?“

„Jesam... Imao sam veoma jak velški akcenat... Kako ste znali?“

„Još je tu, zakopan ispod veoma pravilnih engleskih samoglasnika.“

„Stvarno?“ , rekao je Džordž, najednom usplahiren. „Mislio sam da sam prikrio tragove. Odbacio sam velški kad sam bio na *Oksfordu*, onog prvog leta... Tad sam odlučio da pokušam da nađem mesto u državnoj službi, pa mi je jedna prijateljica – Rouz, ona je bistra – kazala da zvučim kao provincijska velška prostačina, i da ne obraćam pažnju na priče o diverzitetu i inkluziji jer neću imati ni najmanje šanse da položim ispite, i da treba da istreniram jezik za izbrušene engleske samoglasnike. Pa sam to i uradio.“

„Kako?“

„S televizije. Tom Bredbi i još nekoliko.“

Džordž je ustao, izvijajući vrat kao da mu je okovratnik tesan. Klajv je osetio da je mladom čoveku neprijatno što je otkrio toliko o sebi.

„U Rusiju ne nosimo lične aparate“, rekao je Džordž, ponovo onaj pribrani stari ton. „Dakle, pre nego što se ukrcate, zamoliće vas da predate svoj mobilni i svoj laptop. MI6 insistira. Gnjavaža, znam, ali sve će vas čekati kad se vratite. Ambasada će vam dati novi mobilni telefon, ništa luksuzno. Pripejd. Ali vršiće posao, a ako vam bude potreban laptop, samo zatražite u ambasadi. Mogu li da učinim za vas još nešto? Ne? Pa, onda izvinite...“

Klajv je posmatrao kako je Džordž otplovio u drugi deo salona, da bude od koristi drugim ljudima. Otvorio je aplikaciju na svom mobilnom telefonu i zapisao nekoliko brojeva, a onda otkucao „Meduza“ u *Gugl*. Vreme je da se obavesti o najnovijim vestima u Rusiji i da sazna šta je ostalo od političke opozicije.

Prešao je na najnovije vesti na *Jandeksu*^{*}, da vidi pogled Kremlija na svet, kad ga je nešto navelo da podigne pogled pa je ugledao nervoznog Džordža Lintona kako drži otvorena vrata salona gospođi Mejtland, trećoj ženi premijeru Ujedinjenog Kraljevstva. Svi su ustali, uključujući i Klajva.

Klajv nikad nije video Martu Mejtland uživo pa se iznenadio koliko je sitna, i kako je otmena, u dobro skrojenom tamnocrvenom kostimu. Gledao je s divljenjem kako se ta malena žena u pedesetim godinama života pozdravlja sa svima u prostoriji, šireći energiju i optimizam, sa šefom kabineta pored sebe koji, dok podređeni zuje okolo, predstavlja premijerki razne ljude u salonu. Jedan čovek se izdvajao, visok, širokih ramena, s jakom vilicom i gustom, crvenkastosmeđom kosom sedih pramenova na slepoočnicama. On je ušao s premijerkom ali odmah se izdvojio i pošao prema baru, gde je sipao sebi izdašan viski. Klajv je odmah znao da to mora biti ser Martin Hajd.

Došao je red na Klajva da se rukuje s premijerkom, koja je imala vrlo prodoran pogled.

„Gospodine Frenkline, mogu li da kažem koliko smo vam zahvalni što ste prekinuli odsustvo da biste pošli na ovaj put? Ser Martin će vas uputiti u sve tokom leta.“

„Oduševljen sam da budem na usluzi, premijerko“, rekao je Klajv, i to je i mislio. Dok je stajao licem u lice sa svojim premijerom, obuzelo ga je svečano osećanje dužnosti. Kako je ono Hajd rekao? Potrebni ste svojoj zemlji. E pa evo me, pomislio je.

Ser Martin Hajd je istupio i pružio ruku. Klajv je zapazio da nosi dugmad za manžete i da su mu oči veoma svetloplave, kao najtvrđi led.

„Drago mi je što smo se upoznali, Frenkline. Što mogu da povežem lice s glasom. Frenklin voli Čehova“, dodao je gledajući lica oko sebe.

---

^{*} Rus.: *Яндекс* – kompanija za tehnologiju i internet, čiji je najveći pretraživač u Rusiji. (Prim. prev.)

„Zar ga ne voli svako?“, rekla je premijerka, sa opuštenim šarmom koji je, prema tvrdnjama štampe, znatno doprineo njenoj neočekivanoj pobedi.

Klajv je pratio izbore u prvom mesecu svog odsustva. Tad su se gotovo svi novinari slagali u tome da je Marta Mejtland više od zbira svojih uloga: udovica koja naginje političkim stavovima levo od centra, veruje u boga (pripada Anglikanskoj crkvi) i ima buntovnog sina tinejdžera koji je bio izbačen iz škole zbog droge. To je bio njen adut, prisećao se Klajv. Onoga časa kad je izbio skandal, rejting gospođe Mejtland skočio je za dvadeset procenata. Svi roditelji u zemlji saosećali su s njom i milioni ljudi su glasali za nju. Glasao je i Klajv, ali iz drugih razloga. Bio je umoran od muškaraca što uništavaju planetu i ubijaju druga ljudska bića. Glasao je za Martu Mejtland zato što je žena.

Bila je skoro ponoć kad se vojadžer vojnog vazduhoplovstva vinuo u vazduh i poleteo ka istoku. Premijerka i njen tim sedeli su u prednjem delu aviona, zaklonjenom bež zavesom. Klajv i Džordž su sedeli pozadi, ali čim se ugasio znak da sigurnosni pojasevi moraju biti zakopčani, Džordž je ustao i otišao, da bi se već sledećeg trenutka vratio.

„Ser Martin vas poziva da mu se pridružite. Neće dugo trajati. Kratak brifing.“

Martin Hajd je sedeo na sedištu biznis klase, sa stolom ispred sebe i čašom malt viskija u ruci. Površina stola bila je pretrpana papirima i fasciklama.

„Sedite“, rekao je i pokazao ka praznom sedištu naspram sebe. „Piće?“

„Samo vodu, hvala“, rekao je Klajv, koji je već bio popio dve čaše riohe pa je morao da zadrži bistru glavu.

„Kako hoćete“, rekao je Hajd. „Želim da vam se izvinim što sam bio nabusit preko telefona danas. Morali smo brzo da vas se domognemo.“ Otpio je gutljaj viskija i zavalio se na naslon za glavu svog sedišta.

„Ovaj put je... Kako to da sročim? Neočekivan. Hir naše drage premijerke. Želi da lično isporuči poruku predsedniku Serovu, licem u lice, oči u oči. I što da ne? Situacija između naše dve zemlje teško da može biti lošija, osim kad je reč o umetnosti. U sferi kulture, i dalje smo najbolji prijatelji. Uzgred budi rečeno, ovaj sastanak gotovo da ne košta ništa poreske obveznike. Samo zaustavljanje usput, na putu u Kinu. Posle sutrašnjeg sastanka premijerka se vraća u ovaj avion i nastavlja za Peking. Što se pak vas tiče, pa... Bio bih vam veoma zahvalan kad biste ostali u Moskvi do kraja nedelje i priključili se u Ministarstvu spoljnih poslova našim trgovinskim pregovorima koji nikuda ne vode. Možda naši ljudi ne razumeju nešto? Ili im je nešto promaklo? Mislim da je vreme da zauzmemo novi stav u tim razgovorima, i čini se da ste vi baš pravi čovek za taj posao. Verovatno već znate da je u ponedeljak praznik, Moskva slavi svoj osamsto sedamdeseti rođendan, pa ćete imati slobodan dan. Trgovinski pregovori se nastavljaju u utorak.“ Hajd je duboko uzdahnuo i zavalio se u sedištu. „Ne tražim previše... Ili možda tražim?“ Naglo se uspravio i zagledao u Klajva. „Kao tumač...“

„Prevodilac“, presekao ga je Klajv. „Ako nemate ništa protiv. Znam da to nije uobičajena terminologija, ali ja...“

Hajd je odmahnuo rukom da mu da do znanja da nimalo ne mari za njegovo objašnjenje.

„Kao prevodilac“, nastavio je Hajd, „vi ste u izuzetnom položaju, zato što... kako da kažem? Zato što ste nevidljivi. Niko vas ne primećuje. Niko vas se ne seća. Utopite se u pozadinu i ostanete tamo. Odakle možete da posmatrate i slušate. I ko zna šta biste sve mogli da čujete?“

„Nisam špijun, ser Martine. Ja sam prevodilac.“

„Da, ali spremni ste da pomognete, zar ne?“, rekao je Hajd uzrujano. „Potrebna nam je pomoć, Frenkline. Mnogo nam je potrebna. Svi moraju da se angažuju.“

„Naravno da sam spreman da pomognem, ali, uz dužno poštovanje, ne znam o čemu govorite.“

„Upravo ću vam reći. U poslednjih nekoliko meseci Rusi su lansirali na desetine novih komunikacionih mikrosatelita. Svaki od njih težak je manje od hiljadu kilograma i u prečniku iznosi dva metra. Nemamo tačan broj, ali mislimo da su ih lansirali najmanje osamdeset. Moglo bi biti i više. Zašto? Naš ambasador – dobar čovek, Luk Marden – pustio je pipke da sazna nešto više. Oh, Rusi kažu – ruska štampa objavljuje na sva zvona – da su im potrebni novi komunikacioni sateliti jer su tako velika zemlja. Moraju da imaju brzi internet do Sibira, i sve tako neke gluposti. Koliko ja mogu da vidim, čak je i *Fajnenšel tajms* progutao tu propagandu.“ Hajd se nagnuo napred i kucnuo prstom po ružičastim novinama na stolu pred sobom. „Ovde je jedan članak koji se nadugačko bavi *veličinom* Rusije. Šest zarez osam miliona kvadratnih milja, sedamdeset puta veća od površine Ujedinjenog Kraljevstva. Rusija, najveća zemlja na svetu, čak i *posle* raspada Sovjetskog Saveza, i tako dalje i tako dalje. Dakle, šta tih osamdeset i nešto komunikacionih satelita treba da *rade*?“

„Da špijuniraju *nas*?“

„Ali zašto ih onda lansirati osamdeset? To je previše.“

„Da špijuniraju sve i svakoga?“

Hajd je odmahnuo glavom.

„Kao što znate, Serov je bivši kagebeovac, pa možemo pretpostaviti da je metodičan i da sve radi s razlogom. Ima nešto u rukavu.“

Hajd je zastao i podigao roletnu na prozoru. Klajv se obreo u nivou sa srpom mladog meseca, toliko blizu da ga je gotovo mogao dodirnuti.

„Ako bolje pogledamo“, nastavio je Hajd, „Rusija je u teškoj ekonomskoj situaciji. Sankcije koje joj je Zapad uveo posle zauzimanja Krima ozbiljne su, i oduvek sam imao osećaj da će medved napasti kad bude sateran u ćošak. Ništa konvencionalno, naravno. Današnje ratovanje je *asimetrično*. Prikriveno. Teško ga je detektovati. Kibernetički prostor i tako dalje. Ruski

digitalni tragovi su svuda u poslednjim izborima. Vi to dobro znate kao i ja. Rusi su bombardovali naše društvene mreže lažnim vestima, napadima botova i bogzna čime sve. Radili su sve što je u njihovoj moći da poseju sumnju i konfuziju, sa samo jednim ciljem: da počnemo da sumnjamo u sebe. A kad se to jednom desi, raspašće se naša društvena i politička kohezija. Poklaćemo se međusobno i, tako podeljeni, pasti.“

Klajv je prošao prstima kroz svoju gustu kosu.

„Ovo nije baš moj svet.“

„To *jest* vaš svet, Frenkline. Nema izlaza. Ni za vas niti za bilo koga drugog“, rekao je Hajd odsečno. „Pročitao sam vaš dosije. Sreli ste se sa Serovom pre godinu dana na sastanku G20 u gradu Hangdžouu. To je dobro! Možda vas se čak i seća.“

„Sumnjam“, promrmljao je Klajv odmahnuvši glavom.

„Čujte, Frenkline“, rekao je Hajd pa se sagnuo napred i prodorno ga pogledao u oči. „Tražim od vas da držite oči i uši otvorene. Nikad se ne zna: može se desiti da čujete nešto što bi bilo od pomoći. Kao što sam već rekao, neverovatno je kako se ljudi opuste u društvu tumača, spuste gard, kažu ono što ne bi trebalo da kažu...“

Hajd se osmehnuo i dovršio svoj viski.

„Ja ću boraviti kod ambasadora“, rekao je. „Vi ste smešteni u hotel *Metropol*. Ako vam bude potrebno da stupite sa mnom u vezu, evo moje vizitkarte. Moj potpuno novi mobilni telefon će biti prisluškivan, naravno, kao i vaš, pa zato treba da govorite samo o trgovinskim pregovorima. Ako je hitno, kažite naziv nekog brenda, kao na primer rendžrover ili tiptri džem. Ne, preskočite rendžrover. Sad ga poseduje Tata*. Samo recite 'tiptri'. Ili JGB. Ili dajson. Sami smislite. Sigurno se sećate toga iz vremena kad ste radili u ambasadi...“

„Sećam se.“

---

* *Tata Motors* je indijska multinacionalna automobilska kompanija. (Prim. prev.)

Hajd ga je oštro pogledao.

„Ima nešto što bih voleo da vas pitam, Frenkline. Posle službe u Moskvi, koju ste, uzgred budi rečeno, obavljali izuzetno dobro, spakovali ste se, napustili diplomatsku službu i postali tumač s punim radnim vremenom... U redu, u redu... prevodilac. Zašto?“

„Posao je bio suviše politički. Kao što sam upravo rekao, to nije moj svet. I nedostajao mi je Čehov.“

Izgleda da je Hajd bio zadovoljan tim odgovorom pa se zavalio nazad na sedište.

„Znate, studirao sam ruski i francuski na Kembridžu, baš kao i vi. Prilično dobro govorim francuski, ali ruski... Pa, ispario je u vazduh! Ničega se ne sećam. Međutim, sad kad ste vi tu, svi možemo da se opustimo. Dobro je što ste sa nama, Frenkline. Imate li vi nešto da pitate *mene*?“

„Hoću li prevoditi sa engleskog na ruski?“

„Da, da, tako piše u brošuri sa uputstvima“, odgovorio je Hajd i kucnuo prstom fasciklu na stolu pred sobom.

„Dobro“, rekao je Klajv. „To mi se dopada.“

Klajv je čekao neizbežno pitanje: Ali zašto? Valjda je lakše prevoditi s ruskog na tvoj maternji jezik? Imao je spreman odgovor: Ne, nego zato što se tu radi o kontroli onoga što čuje druga strana. Odgovor mu je bio navrh jezika, ali tamo je i ostao jer je Hajd samo zevnuo i rekao: „Još nešto?“

„Da li znamo ime mog kolege na drugoj strani? Ruskog prevodioca?“

„Nemamo pojma. Da li je to važno?“

„I ne baš. Samo sam radoznao.“

„Hajde da malo odspavamo“, rekao je Hajd. „Sutra... Izvinite, *danas* treba da budete u najboljoj formi. Brošura sa uputstvima je evo ovde.“ Kucnuo je po fascikli na stolu. „Da li ste u toku s trenutnim žargonom? 'Post-trut' i 'alternativni fakti' i sve to? Kako se na ruskom kaže 'fejki vesti'?“

„*Фейковые новости*“, rekao je Klajv bez zastajanja. „Ali jezički čistunci se tome strogo protive. *Фейковые* nije ruska

reč. To je anglicizam. Smatraju da treba *ложные новости*. Lažne vesti.“

„Kako god, Rusi su veoma vešti u tome.“

Klajv je ustao da krene kad mu je Hajd spustio ruku na podlakticu; stisak mu je bio gvozdeno snažan.

„Tajna služba će vas posmatrati ujutru, u podne, a naročito noću, i zato bez štoseva. Je l' jasno?“

Pre nego što je Klajv uspeo išta da kaže, Hajd mu je gurnuo u ruku *Fajnenšel tajms* i brošuru sa uputstvima, i promrmljao: „Za čitanje pred spavanje.“

U zadnjem delu aviona, Klajv je zatekao Džordža kako sedi uspravno na svome sedištu, neuobičajeno sumoran. „Loše vesti“, rekao je. „Dok vi budete na sastanku premijerke i Serova, ja ću ceo dan ostati zaglavljnjen u avionu, s kineskim timom. Neću čak ni kročiti u Moskvu.“

Glas mu je zamro. Urbana maska je spala, izgledao je kao razočarani mali dečak.

„Šteta“, rekao je Klajv, sa istinskom naklonošću.

„Mogu li da vas zamolim za uslugu?“, rekao je Džordž. „Da li biste uzeli ovo? I ostavili na recepciji *Metropola*?“

„Šta je to?“

„*Pod mlečnom šumom* Dilana Tomasa. Rođendanski poklon za moju prijateljicu Rouz. Onu Rouz što mi je rekla da sam velška seljačina. Ona je u Moskvi, radi za Britanski savet.“

„Kako se preziva?“

„Fridmen. Rouz Fridmen. Ser Martin je ne podnosi. Ne znam zašto. Hoćete li? Hvala. Mnogo vam hvala. Poslaću joj tekstualnu poruku kad sletimo. Ona je sjajan prijatelj. Nemojte me pogrešno shvatiti...“, dodao je, najednom usplahiren. „Nema ničega među nama.“

Džordž je odlučio da ne dovrši rečenicu. Umesto toga, predao je paket, još jednom opsovao maler i namestio se da spava.

Klajv je zurio kroz prozor, u beskonačni crni univerzum. Vratio se tamo gde nije želeo da bude, u svet zvonjave mobilnih

telefona i rokova i *Votsapa* i političkih intriga. Drugim rečima, vratio se u igru.

Priljubivši lice uz prozor aviona, posmatrao je kako sviće zora nad ogromnim megalopolisom Moskvom, gradom koji je dom za šesnaest miliona ljudi. Blesak rane jutarnje svetlosti odbijao se o neprozirne površine jezera koja okružuju prestonicu; tu i tamo bi ista svetlost svitanja zaslepljujuće blesnula odbivši se o aluminijumske krovove novih dvospratnih kuća od crvene cigle, sagrađenih na hiljade, skrivenih od pogleda visokim zidovima, električnim kapijama i gustom crnom šumom prigradskog područja Moskve. Tu i tamo bi zapazio neko staro, preživelo selo sa onim ručno rezbarenim drvenim dačama, i gotovo da je mogao čuti kako škripe izbledeli plavi prozorski kapci, da oseti krckanje opalih jabuka u voćnjaku, miris ruža i naherenih vučika pored oronulog trema, i da čuje kukurikanje petlova. Ali čak i sa tri hiljade metara visine, mogao je da vidi da tih starih sela ima malo i da su međusobno veoma udaljena. Drvo je ustupilo mesto cigli, zemljani putevi asfaltu, a sa svih aluminijumskih krovova nicala su satelitske antene kao pečurke. Klajv je zamislio, negde daleko ispod, naoružane čuvare i njihove pse, kako patroliraju uz visoku žičanu ogradu oko luksuznih vila ruskih oligarha i krupnih birokrata. Sad, na prvom svetlu, gledaju u svoje ručne satove, broje minute do kraja noćne smene.

Počeli su da sleću. Klajv je okrznuo pogledom Džordža, koji je čvrsto spavao, a onda se zavalio na naslon sedišta i sklopio oči. Dalje na severu je stara prestonica, Sankt Peterburg. Udaljen četiri sata vožnje brzim vozom. Samo četiri sata. Da li je ikad pomislila na njega?

Ne budi blesav, rekao je sebi. Šta te navodi na pomisao da je ona uopšte tamo? Verovatno se ponovo udala i živi u Berlinu ili u Parizu, ili možda čak u Istanbulu. Koliko jezika govori?

Mnogo. Zaboravi na to. Zaboravi na *nju*.

3

Marina Volina je bila u šorcu i pripijenom gornjem delu za trčanje, i gledala kroz kuhinjski prozor, posmatrala kako se na moskovskom nebu javlja prva dnevna svetlost. Još jedan dan. Dan koji njen posinak Paša nikad neće videti. Pre deset dana našla ga je mrtvog na podu njegovog stana u Dinamu, otvorenih očiju, sa špricem u ruci. Juče, devetog dana njegove smrti, otišla je na njegov grob i plakala. Krivila je sebe za Pašinu smrt. Mogla je, *trebalo je* da učini više da ga spase zavisnosti.

Na kuhinjskom stolu je bila čestitka za četrdeseti rođendan, od Lava, predsednikovog privatnog sekretara i njenog jedinog pravog prijatelja u Kremlju. Unutra su bile odštampane reči: *S godinama si sve bolja, kao vino.*

Kakva besmislica, pomislila je Marina i spazila Sašu, majstora i domara zgrade. Izgledao je kao staroverac s tom dugom sedom kosom i retkom dugom bradom, dok promiče između parkiranih kola dole u dvorištu, a za njim i njegov mršavi vučjak Ivan Grozni. Trgla se na otkucavanje švajcarskog časovnika s kukavicom: bilo je pet sati. Mrzela je pet sati. Od njene pete godine, otac ju je izvlačio iz kreveta da ide na plivanje u to doba. Želeo je da ona postane šampion. E pa nikad nije postala

šampion. Ali počela je da trči. Maraton. I za proteklih nekoliko dana, kad je pomislila da gubi razum, trčanje ju je održalo.

Vreme je za istezanje, pomislila je. Prošla je kroz osmougaono predvorje sa starinskim, zastakljenim policama za knjige, i ušla u prednju sobu, koja je gledala na Ulicu Mamonovskij i bar *Tajga* koji radi non-stop, a dalje levo, na Tversku, moskovsku glavnu ulicu. Podigla je iz zamaha nogu na izglačani trpezarijski sto. Uvek se istezala ovde, u ovoj sobi u kojoj je njen otac, čuveni tenor *Boljšog teatra*, pevao romanse odabranoj sovjetskoj publici. Prijalo joj je izvlačenje zadnje lože butine. Spustila je glavu do kolena, osetila kako joj mišići gore. Iznenada se začuo promukao, glasan smeh odozdo sa ulice, i Marina je spazila pijanog mladića kako se tetura po ulici, dok njegova devojka pokušava da ga održi da ne krivuda. Setila se da se bar *Tajga* hvali time da ima trideset tri vrste votke, i baš odande su, pre samo nekoliko meseci, Paša i ona posmatrali paradu na Dan pobeđe 9. maja. Čitava ruska armija je protutnjala Tverskom, pred njihovim očima, dok su sedeli i pili kajpirinju* na slamku, zevajući u beskonačnu kolonu tenkova, raketnih bacača i interkontinentalnih balističkih projektila koja je prolazila pored njih napredujući ka Crvenom trgu. Delovalo je nadrealno.

A sad je Paša mrtav. I to je delovalo nestvarno.

Vreme je da se usredsrediš, kazala je sebi. Vreme da trčiš. Dok je obuvala patike za trčanje marke njutn, koje je uvek ostavljala pored ulaznih vrata, primetila je crne čizme do kolena koje je prethodnog dana nosila na groblju. Još su bile blatnjave. Zurila je u čizme, a najviše u blato, i setila se vlažne smeđe zemlje nagomilane na svežem grobu. Pašina smrt ju je ponovo pogodila brutalnom silinom, ali umešala se celoživotna disciplina, pa se izborila s navalom žalosti koja je pretila da je proguta, duboko udahnula i pošla ka vratima.

---

* Brazilski koktel. (Prim. prev.)

* * *

Na aerodromu *Vnukovo*, britansku premijerku i njenu pratnju dočekaao je ambasador Luk Marden, sitan, doteran muškarac s gustom prosedom kosom i čupavom prosedom bradom. Sav je kipteo od energije i novosti. Objasnio je da je došlo do promene plana. Sastanak s predsednikom Serovom neće se održati u Kremlju nego u vili Novo Nikoljskoje, njegovoj zvaničnoj rezidenciji u okolini Moskve. Ne očekuju ih pre podneva, što je značilo da svi imaju nekoliko sati da se odmore i „osveže“.

Klajv se dok trepneš okom obreo sam na zadnjem sedištu rendžrovera ambasade koji je vozio Fjodor, vozač ambasade, sve brže u Moskvu, odmah iza glavnih kola sa zvaničnicima, potpuno novog, specijalno napravljenog jaguara s dodatnim sedištem i britanskom zastavicom na haubi. Mogao je da vidi premijerkin potiljak kroz zadnji prozor jaguara. Pored nje je sedeo Hajd, a naspram nje ambasador i šef kabineta. Klajvu je to bilo prvi put u takvom konvoju pa ga je zabavilo obezbeđenje: četiri policajca na BMV motociklima s rotirajućim plavim svetlima i troja policijska kola – sve fordovi, primetio je – koji su povremeno uključivali sirene i remetili mir ranog jutra.

Priljubio je lice uz prozor, željan da vidi koliko se njegova voljena Moskva promenila. Činilo mu se da je više svega: više visokih stambenih zgrada, više skupocenih automobila, više supermarketa koji rade i danju i noću. Konvoj se u blizini Kremlja razdvojio. Policijska pratnja je nastavila s glavnim kolima, a rendžrover je napredovao ka hotelu *Metropol*. Tamo je Klajva dočekaao portir s visokim šeširom, crnim plaštom i belim rukavicama, pa mirno stajao i držao otvorena teška bronzana vrata. Ali Klajv ga je pustio da čeka. Želeo je da uživa u trenutku povratka pa je oklevao pred hotelom, gledajući sve građevine orijentire koje mu toliko mnogo znače. *Boljšoj teatar* je bio belji nego što ga je upamtio; granitna statuta Karla Marksa crnja, ali natpis je sigurno još tamo, zlatnim slovima: *Radnici sveta*,

ujedinite se! Saobraćaj je definitivno bio bučniji, a mozaici u stilu art nuvoa ispod krova *Metropola* svetliji. Iznad krovova su se nazirale dve kule na ulazu na Crveni trg, s dvoglavim orlovima što su se presijavali na izlazećem suncu. Prijalo mu je što se vratilo.

Tek kad se okrenuo prema portiru koji je čekao, čuo je udarce čekićem i drugim alatima svuda oko sebe, jer je na desetine radnika na skeli gradilo neku džinovsku građevinu.

Metropol nije izgubio ništa od svoje apsurdne raskoši, pomislio je Klajv dok se penjao stepeništem od malahita u predvorje. Gotovo da je video svoje lice u mermernom podu. U vreme dok je radio u ambasadi, ulazio je u *Metropol* i izlazio iz njega zbog kontakata s važnim gostima, a sada, nekoliko godina kasnije, bilo mu je drago kad je video da se ništa nije promenilo: kaskadni lusteri iznad njegove glave, ogromne crne kožne fotelje, zlatne i zelene stojeće lampe, visoke tri metra, bleštale su stotinama sijalica. Neumerenost. Rusija je zemlja neumerenosti.

Pružio je pasoš recepcionerki na čijem je bedžu pisalo „Liza“ i pitao je da li može dobiti sobu s pogledom. Liza je pogledala u njegov pasoš, a onda u njega.

„Po tome kako govorite, mislila sam da ste Rus“, kazala je i grimizne usne su joj se razvukle u bleštav osmeh. „Da vidim... Da, vaša soba je na petom spratu i ima pogled. U izvesnom smislu. Možete da vidite *Boljšoj*. Jedva. I džinovski monitor, deo sutrašnje proslave... Dan grada Moskve! Postavili su štandove na Crvenom trgu... Ima mesta za sedenje za četrdeset hiljada ljudi. I sve besplatno! Niko ništa ne plaća! Imamo hor veterana, dečji hor, plesnu trupu Kozaka. Čak će naša šampionka Ruskinja izvesti predstavu joge! I govori, naravno, gradonačelnikov... On je...“

„Živeo sam ovde“, prekinuo ju je Klajv, ali ljubazno, da joj ne pokvari raspoloženje. „Volim Dan Moskve. Ruski horovi su najbolji... Jedva čekam sutra.“